**ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

**ЗАТВЕРДЖУЮ**
Директор навчально-наукового інституту психології та соціальних наук
Святослав КОРСАКЕВИЧ
«__» _____ 2025 р.

**СХВАЛЕНО**
на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.
Заступник завідувач кафедри
Віра СИПЯКОВА

# СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

# «ЕТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ, АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

| | |
|---|---|
| **Галузь знань:** | С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини |
| **Спеціальність:** | С4 Психологія |
| **Рівень вищої освіти:** | третій (освітньо-науковий) рівень |
| **Освітня кваліфікація:** | доктор філософії з психології |
| **Освітньо-наукова програма:** | Психологія |

Київ – МАУП – 2025

**Загальна інформація про навчальну дисципліну**

| | |
|---|---|
| **Назва навчальної дисципліни** | Етика психологічної практики, академічна доброчесність та професійна відповідальність |
| **Шифр і назва спеціальності** | С4 Психологія |
| **Освітньо-наукова програма** | Психологія |
| **Рівень вищої освіти** | третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти |
| **Статус дисципліни** | вибіркова (компонент вибіркової складової ОНП) |
| **Кількість кредитів і годин** | 3 кредити ЄКТС / 90 годин. Лекції: 10 годин; практичні (семінарські) заняття: 20 годин; самостійна робота: 60 годин |
| **Термін вивчення дисципліни** | 2 курс, III семестр |
| **Мова викладання** | українська |
| **Вид підсумкового контролю** | залік |
| **Сторінка дисципліни на сайті** | |

## Структура курсу

**Анотація курсу.** Навчальна дисципліна «Етика психологічної практики, академічна доброчесність та професійна відповідальність» належить до вибіркових освітніх компонентів освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності С4 «Психологія». Курс формує в аспірантів цілісну систему знань і практичних умінь у сфері професійної етики психолога, академічної доброчесності та професійної й дослідницької відповідальності. Дисципліна поєднує етичні принципи практичної діяльності психолога (згода, конфіденційність, компетентність, ненашкодження) із засадами академічної доброчесності в науковій діяльності (запобігання плагіату, фабрикації та фальсифікації, етика публікацій і досліджень за участю людей). Курс розвиває етичну культуру та відповідальність дослідника-практика й безпосередньо готує аспіранта до доброчесного проведення дисертаційного дослідження та етичної професійної діяльності.

**Предмет вивчення навчальної дисципліни:** етичні принципи та норми психологічної практики, засади академічної доброчесності в науковій діяльності, а також зміст, форми й механізми професійної та дослідницької відповідальності психолога.

**Мета курсу:** сформувати в аспірантів систему знань про етику психологічної практики, академічну доброчесність і професійну відповідальність та виробити вміння приймати обґрунтовані етичні рішення й доброчесно провадити наукову та професійну діяльність.

**Завдання навчальної дисципліни:**

– сформувати систему знань про етику в психології, її принципи, історію та нормативну базу (етичні кодекси);

– розкрити етичні стандарти практичної діяльності психолога (згода, конфіденційність, компетентність, ненашкодження);

– виробити вміння виявляти й розв'язувати етичні дилеми на основі моделей прийняття етичних рішень;

– сформувати розуміння професійної, правової та соціальної відповідальності психолога й меж його компетентності;

– розкрити принципи академічної доброчесності та типи її порушень, способи виявлення й запобігання;

– сформувати навички доброчесного проведення досліджень за участю людей, етики наукових публікацій та відповідального використання штучного інтелекту й відкритої науки.

**Пререквізити навчальної дисципліни:** «Філософія науки та сучасні наукові парадигми», «Методологія і дизайн наукових досліджень у психології», а також знання з основ професійної етики психолога та правових засад діяльності, здобуті на попередніх рівнях вищої освіти.

**Постреквізити навчальної дисципліни:** наукова складова освітньо-наукової програми (доброчесне проведення дисертаційного дослідження та підготовка публікацій), асистентська практика, інші вибіркові компоненти професійно-етичного спрямування.

**Примітка.** Дисципліна є вибірковим освітнім компонентом; її обсяг, семестр вивчення та закріплені за нею програмні компетентності й результати навчання визначаються під час унесення дисципліни до каталогу вибіркових навчальних дисциплін і можуть уточнюватися відповідно до індивідуальної освітньої траєкторії здобувача.

**Програмні компетентності та результати навчання**

| | |
|---|---|
| **Загальні компетентності (ЗК)** | ЗК4. Здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності. |
| **Спеціальні (фахові) компетентності (СК)** | СК2. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямах, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.<br>СК5. Здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним. |
| **Програмні результати навчання (ПРН)** | ПРН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики.<br>ПРН6. Критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок.<br>ПРН7. Розробляти та реалізовувати наукові та/або інноваційні проєкти у сфері психології, які дають |

| | |
|---|---|
| | можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв`язувати значущі наукові та прикладні проблеми психології з урахуванням соціальних, економічних, етичних і правових аспектів. |

**Зміст навчальної дисципліни**

**Форма підсумкового контролю** — залік.

**Методи навчання:** проблемна та оглядова лекція, лекція-дискусія; семінар-дискусія, науковий колоквіум; аналіз етичних кейсів і дилем; case-study та розбір етичних рішень; дебати; проєктно-дослідницький метод; методи розвитку критичного та етичного мислення; підготовка й публічний захист аналітичних матеріалів; інтерактивні методи (мозковий штурм, дебати, синтез думок).

**Методи оцінювання:** усний контроль (опитування, доповідь, участь у дискусії та розборі кейсів); письмовий контроль (аналітичний огляд, есе, аналіз етичного кейсу); тестовий контроль (модульні контрольні роботи); презентація й захист індивідуального науково-дослідного завдання; самоконтроль і взаємооцінювання.

**Тематичний план навчальної дисципліни**

| № теми | Назва теми | Лекції, год. | Практичні (семінарські), год. | Самост. робота, год. |
|---|---|---|---|---|
| **Змістовий модуль 1. Етика психологічної практики та професійна відповідальність** | | | | |
| Тема 1. | Етика в психології: поняття, принципи, історія. Нормативна база та етичні кодекси психолога. | 2 | 2 | 7 |
| Тема 2. | Етичні стандарти практичної діяльності психолога: інформована згода, конфіденційність, компетентність, непашкодження. | 1 | 3 | 8 |
| Тема 3. | Етичні дилеми та прийняття етичних рішень. Моделі етичного рішення; етичний аналіз кейсів. | 1 | 3 | 8 |
| Тема 4. | Професійна відповідальність психолога: правова, професійна та соціальна; межі компетентності й супровід. | 2 | 2 | 7 |
| **Модульна контрольна робота 1** | | | | |
| **Змістовий модуль 2. Академічна доброчесність та відповідальність дослідника** | | | | |
| Тема 5. | Академічна доброчесність: цінності, принципи та нормативна база (Закон України «Про освіту», кодекси, стандарти). | 1 | 3 | 8 |
| Тема 6. | Порушення академічної доброчесності: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація. Виявлення та запобігання. | 1 | 3 | 7 |

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Тема 7. | Доброчесність у дослідженнях за участю людей: етична експертиза, інформована згода, захист персональних даних. | 1 | 2 | 7 |
| Тема 8. | Етика наукових публікацій та авторства. Штучний інтелект, відкрита наука й відповідальність дослідника. | 1 | 2 | 8 |
| **Модульна контрольна робота 2** | | | | |
| **Разом:** | | **10** | **20** | **60** |

**Технічне обладнання та / або програмне забезпечення**

Для якісного викладання та опанування курсу використовуються: навчальні аудиторії, обладнані мультимедійним проєктором і комп'ютером; доступ до мережі Інтернет (у т. ч. безкоштовна мережа Wi-Fi); наукова бібліотека Академії та доступ до передплачених наукометричних баз (Scopus, Web of Science) і повнотекстових ресурсів. Використовується офіційний сайт МАУП (http://maup.com.ua), система дистанційного навчання Академії (Moodle), програмне забезпечення для перевірки на текстові збіги (антиплагіатні системи), інструменти роботи з бібліографією та онлайн-платформи для відеокомунікації (Zoom, Google Meet).

**Форми і методи контролю**

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на поточний і підсумковий (семестровий).

Поточний контроль здійснюється під час практичних (семінарських) занять і має на меті систематичну перевірку розуміння й засвоєння теоретичного матеріалу, уміння здійснювати етичний аналіз і приймати обґрунтовані рішення. Формами поточного контролю є: усна доповідь та участь у науковій дискусії; аналіз етичних кейсів і дилем; виконання завдань для самостійної роботи; підготовка есе та аналітичних матеріалів; виконання й захист індивідуального науково-дослідного завдання.

Методи поточного контролю: усний контроль (опитування, бесіда, доповідь, участь у дебатах); письмовий контроль (аналітичний огляд, есе, аналіз кейсу); тестовий контроль; презентація результатів самостійної роботи; спостереження; проблемні (етичні) ситуації.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі заліку. Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів за поточну навчально-пізнавальну діяльність, дві модульні контрольні роботи та індивідуальне науково-дослідне завдання. Здобувач допускається до заліку за умови виконання всіх передбачених видів робіт. Дисципліна вважається зарахованою, якщо здобувач набрав не менше ніж 60 балів зі 100.

**Система оцінювання та вимоги**

Система оцінювання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, гнучкості та високої диференціації. Оцінювання результатів навчання здійснюється за модульно-

рейтинговою системою із застосуванням 100-бальної шкали. Максимальна кількість балів, яку може накопичити здобувач за всі види навчальної роботи, становить 100.

**Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі**

| **Вид навчальної роботи** | **Змістовий модуль 1** | **Змістовий модуль 2** | **ІНДЗ** | **Разом** |
|---|---|---|---|---|
| Робота на практичних (семінарських) заняттях і самостійна робота | 20 | 20 | — | 40 |
| Модульна контрольна робота | 20 | 20 | — | 40 |
| Індивідуальне науково-дослідне завдання (аналітичний огляд / аналіз кейсу) | — | — | 20 | 20 |
| **Разом** | **40** | **40** | **20** | **100** |

**Розподіл балів.** Розділ передбачає накопичення балів окремо за поточну діяльність (до 80 балів: 40 — модульні контрольні роботи, 40 — робота на заняттях і самостійна робота) та за індивідуальне науково-дослідне завдання (до 20 балів). Мінімальна сума балів, за якої дисципліна вважається зарахованою, становить 60.

**Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.** Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі. Оцінювання: «відмінно» (A) — правильно виконано понад 90 % завдань; «дуже добре» (B) — 82–89 %; «добре» (C) — 75–81 %; «задовільно» (D) — 68–74 %; «достатньо» (E) — 60–67 %; «незадовільно» (FX) — менше 60 %. Відсутність роботи — 0 балів.

**Критерії оцінювання індивідуального науково-дослідного завдання.** ІНДЗ передбачає аналітичний огляд проблематики етики / доброчесності або структурований етичний аналіз кейсу. Оцінюються: обґрунтованість вибору теми та її зв'язок із професійною й дослідницькою діяльністю аспіранта; повнота й актуальність опрацьованих джерел (у т. ч. англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science); коректність застосування етичних принципів і моделі прийняття рішення; аргументованість і наявність власної позиції; дотримання академічної доброчесності й правил оформлення; якість публічної презентації.

**Заохочувальні (бонусні) бали.** За участь у наукових конференціях, наукових семінарах, підготовку публікацій за тематикою дисципліни здобувачеві за рішенням кафедри можуть нараховуватися заохочувальні бали. Заохочувальні бали не включаються до основної таблиці розподілу балів; один захід є підставою для нарахування балів лише за один найбільш значущий освітній компонент.

**Зведена шкала оцінювання: національна та ECTS**

| **Сума балів за всі види навчальної діяльності** | **Оцінка ECTS** | **Оцінка за національною шкалою (для іспиту)** | **для заліку** |
|---|---|---|---|
| 90–100 | A | відмінно | зараховано |
| 82–89 | B | дуже добре | зараховано |
| 75–81 | C | добре | зараховано |

| | | | |
|---|---|---|---|
| 68- 74 | D | задовільно | зараховано |
| 60–67 | E | достатньо | зараховано |
| 35–59 | FX | незадовільно з можливістю повторного складання | не зараховано з можливістю повторного складання |
| 1–34 | F | незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни | не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

**Політика курсу**

**Політика щодо академічної доброчесності.** Академічна доброчесність є одночасно предметом вивчення та обов'язковою вимогою до всіх видів робіт у межах дисципліни. Викладання ґрунтується на засадах академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» та нормативних документів Академії https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html. Усі роботи (аналітичні огляди, есе, аналіз кейсів, презентації) мають бути оригінальними та авторськими, супроводжуватися коректними посиланнями на першоджерела та, за потреби, перевірятися на текстові збіги. Порушеннями академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання. За порушення передбачено академічну відповідальність згідно з нормативними документами Академії: повторне проходження оцінювання та / або повторне вивчення відповідного освітнього компонента.

**Політика щодо відвідування та запізнень.** Відвідування занять є обов'язковим. У разі пропуску здобувач самостійно опрацьовує матеріал і відпрацьовує пропущені заняття у визначений викладачем спосіб. Систематична активна робота на заняттях враховується під час підсумкового оцінювання.

**Політика щодо етичної дискусії та поваги.** Обговорення етичних дилем і кейсів здійснюється в атмосфері взаємної поваги, коректності та поваги до різних позицій. Матеріали реальних випадків подаються знеособлено з дотриманням конфіденційності. Заохочується аргументована дискусія без переходу на особистості.

**Політика щодо дедлайнів і перескладання.** Завдання виконуються у встановлені терміни. Роботи, подані з порушенням дедлайну без поважних причин, можуть оцінюватися зі зниженням балів. Перескладання незадовільних результатів здійснюється у порядку, визначеному нормативними документами Академії https://drive.google.com/file/d/1WqTVIzoBYxjlu3q0UPXsjU4oFT726Cd1/view.

**Політика щодо оскарження.** Здобувач має право на вмотивоване оскарження результатів оцінювання у порядку, визначеному нормативними документами Академії, звернувшись до викладача, завідувача кафедри або гаранта освітньо-наукової програми https://maup.com.ua/assets/files/yakist/studcentr/polozhennya-pro-sistemu-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-zdobuvachiv-vishhoi-osviti.pdf.

**Політика використання цифрових інструментів та інструментів штучного інтелекту.** Використання цифрових інструментів і генеративного штучного інтелекту

допускається як допоміжний засіб пошуку й опрацювання інформації за умови прозорого декларування такого використання, критичної перевірки результатів і збереження авторства та відповідальності здобувача за поданий матеріал. Питання відповідального використання ШІ є окремим предметом вивчення дисципліни https://drive.google.com/file/d/1r74_4CHxDx1bpAvw8X4AvaqLSGWbyaYd/view.

**Політика сталого розвитку.** Викладання дисципліни узгоджується із Цілями сталого розвитку ООН (Sustainable Development Goals) та принципами відповідальної науки https://sustainability.maup.com.ua/. Зміст курсу безпосередньо співвідноситься з Ціллю 16 «Мир, справедливість та сильні інститути» (утвердження доброчесності, етики та відповідальності), Ціллю 4 «Якісна освіта» (формування етичної та дослідницької культури науковця) та Ціллю 10 «Зменшення нерівності» (справедливість, недискримінація та повага до прав учасників). Під час навчання заохочується соціальна відповідальність, дотримання професійної та академічної етики, доброчесного й ощадливого використання ресурсів (пріоритет електронних матеріалів і безпаперового документообігу), інклюзивність, гендерна рівність і повага до різноманіття учасників освітнього процесу.

**Методичне забезпечення навчальної дисципліни**

Навчально-методичне забезпечення дисципліни включає: силабус дисципліни; конспект (тексти) лекцій; методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять; методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів; збірку етичних кейсів і дилем; банк завдань для модульних контрольних робіт; перелік питань до заліку (додаток 1).

**Рекомендовані джерела інформації**

**Основна література**

1. Fisher C. B. Decoding the Ethics Code: A Practical Guide for Psychologists. 5th ed. Thousand Oaks : SAGE, 2022. 456 p.

2. Iphofen R. (ed.). Handbook of Research Ethics and Scientific Integrity. Cham : Springer, 2020. 1200 p.

3. Eaton S. E. Plagiarism in Higher Education: Tackling Tough Topics in Academic Integrity. Santa Barbara : Libraries Unlimited, 2021. 240 p.

4. American Psychological Association. Publication Manual of the American Psychological Association. 7th ed. Washington, DC : APA, 2020. 428 p.

5. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 272 с.

6. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження : навчально-методичний посібник. Київ : Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с.

**Додаткова література**

1. Адамська З. М., Андрійчук І. П., Воронкевич О. М., Радчук Г. К., Чопик С. В., Шпак М. М. Основи науково-психологічних досліджень : навчально-методичний посібник / за ред. Г. К. Радчук. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 214 с.

2. Nosek B. A., Hardwicke T. E., Moshontz H., Allard A., Corker K. S., Dreber A., Fidler F., Hilgard J., Kline Struhl M., Nuijten M. B., Rohrer J. M., Romero F., Scheel A. M., Scherer L.

D., Schönbrodt F. D., Vazire S. Replicability, Robustness, and Reproducibility in Psychological Science. Annual Review of Psychology. 2022. Vol. 73. P. 719–748.

3. Creswell J. W., Creswell J. D. Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches. 6th ed. Thousand Oaks : SAGE, 2023. 336 p.

4. Sternberg R. J., Pickren W. E. (eds.). The Cambridge Handbook of the Intellectual History of Psychology. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 570 p.

5. Toomela A. Psychology Today: Still in Denial, Still Outdated. Integrative Psychological and Behavioral Science. 2020. Vol. 54. P. 563–571.

**Інформаційні ресурси в Інтернеті**

1. Офіційний сайт МАУП. URL: http://maup.com.ua

2. Закон України «Про освіту» (розділ про академічну доброчесність). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

3. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). URL: https://naqa.gov.ua

4. Національна психологічна асоціація (НПА України). URL: https://npa-ua.org

5. Проєкт сприяння академічній доброчесності (Academic IQ). URL: https://academiq.org.ua

6. Committee on Publication Ethics (COPE). URL: https://publicationethics.org

7. APA Ethics Code. URL: https://www.apa.org/ethics/code

8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: http://nbuv.gov.ua

9. Scopus. URL: https://www.scopus.com

10. Center for Open Science (OSF). URL: https://www.cos.io

Рекомендовані джерела інформації оновлюються щороку.

Розробник (-и) силабусу:

_____

(П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада на кафедрі, підпис)

Викладач: _____

(П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада на кафедрі, підпис)

Силабус розглянуто на засіданні кафедри психології.

Протокол від «____» _____ 2026 р. № ____

Додаток 1

**ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

# МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ, АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ПРОФЕСІЙНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

*Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Спеціальність С4 Психологія. ОПП «Психологія». Вибіркова дисципліна, 3 кредити ЄКТС / 90 год, III семестр, підсумковий контроль — залік.*

## 1. Методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять

Практичні (семінарські) заняття (20 год.) спрямовані на поглиблення теоретичного матеріалу й формування практичних умінь етичного аналізу, прийняття етичних рішень і доброчесної наукової діяльності. Провідними формами роботи є семінар-дискусія, розбір етичних кейсів і дилем, дебати, аналіз наукових джерел, публічний захист аналітичних матеріалів.

Порядок підготовки до заняття: опрацювати конспект лекції та рекомендовані джерела (у т. ч. етичні кодекси); підготувати відповіді на питання для обговорення; виконати практичні завдання (аналіз кейсу, есе); за потреби підготувати коротке повідомлення / презентацію; сформулювати щонайменше одне дискусійне питання за темою.

Критерії оцінювання роботи на занятті: повнота й аргументованість відповіді; коректність застосування етичних принципів і моделей рішення; здатність до критичного аналізу дилем; повага до різних позицій; активність в обговоренні; дотримання академічної доброчесності. Робота на практичних (семінарських) заняттях разом із самостійною роботою оцінюється в межах до 40 балів за семестр.

### Семінар 1 (Тема 1, 2 год.). Етика в психології та етичні кодекси

Питання для обговорення:

1. Поняття та функції професійної етики психолога.
2. Основні етичні принципи (повага до гідності, компетентність, відповідальність, чесність).
3. Історія становлення професійної етики психолога.
4. Нормативна база: етичні кодекси психолога (національні та міжнародні).

Практичні завдання:

1. Порівняти структуру та принципи двох етичних кодексів психолога.
2. Виокремити етичні принципи, що є ключовими для власної професійної діяльності.
3. Скласти перелік етичних вимог до конкретного виду психологічної роботи.

### Семінар 2 (Тема 2, 3 год.). Етичні стандарти практичної діяльності психолога

Питання для обговорення:

1. Інформована згода: зміст, форма, добровільність.

2. Конфіденційність та її межі.
3. Компетентність і межі компетентності психолога.
4. Принцип ненашкодження (non-maleficence) та захист благополуччя клієнта.

Практичні завдання:

1. Розробити проєкт форми інформованої згоди для конкретної ситуації.
2. Проаналізувати кейс щодо меж конфіденційності та запропонувати рішення.
3. Скласти чек-лист етичних вимог до практичної діяльності психолога.

**Семінар 3 (Тема 3, 3 год.). Етичні дилеми та прийняття етичних рішень**

Питання для обговорення:

1. Поняття етичної дилеми; типи конфліктів цінностей.
2. Моделі прийняття етичних рішень (етапи).
3. Роль контексту, права та інтересів сторін.
4. Документування етичного рішення.

Практичні завдання:

1. Розв'язати етичну дилему за визначеною моделлю прийняття рішення (покроково).
2. Провести дебати щодо суперечливого етичного кейсу.
3. Підготувати письмовий аналіз кейсу з обґрунтуванням рішення.

**Семінар 4 (Тема 4, 2 год.). Професійна відповідальність психолога**

Питання для обговорення:

1. Види відповідальності: правова, професійна, соціальна, моральна.
2. Межі компетентності та скерування (referral).
3. Відповідальність у складних і кризових ситуаціях.
4. Механізми професійного самоврядування та розгляду скарг.

Практичні завдання:

1. Скласти карту зон відповідальності психолога у конкретній ролі.
2. Проаналізувати кейс виходу за межі компетентності та шляхи його вирішення.
3. Окреслити алгоритм дій психолога у ситуації етико-правового ризику.

**Семінар 5 (Тема 5, 3 год.). Академічна доброчесність: цінності та норми**

Питання для обговорення:

1. Фундаментальні цінності академічної доброчесності.
2. Нормативна база (Закон України «Про освіту», кодекси й положення ЗВО).
3. Академічна доброчесність у діяльності дослідника й викладача.
4. Культура доброчесності в академічному середовищі.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати положення про академічну доброчесність ЗВО.
2. Скласти перелік вимог доброчесності до дисертаційного дослідження.
3. Розробити пропозиції щодо утвердження культури доброчесності.

**Семінар 6 (Тема 6, 3 год.). Порушення доброчесності та запобігання**

Питання для обговорення:

1. Плагіат і самоплагіат: види та ознаки.

2. Фабрикація та фальсифікація даних і результатів.
3. Інші порушення (списування, обман, фальшиве співавторство).
4. Інструменти виявлення та стратегії запобігання порушенням.

Практичні завдання:

1. Розпізнати види порушень доброчесності у наданих прикладах.
2. Оформити фрагмент тексту з коректним цитуванням і перефразуванням.
3. Скласти індивідуальний план запобігання порушенням доброчесності.

**Семінар 7 (Тема 7, 2 год.). Доброчесність у дослідженнях за участю людей**

Питання для обговорення:

1. Етичні принципи досліджень за участю людей.
2. Етична експертиза (етичні комітети) та її процедура.
3. Інформована згода учасника дослідження.
4. Захист персональних даних і конфіденційність у дослідженнях.

Практичні завдання:

1. Підготувати пакет документів для етичної експертизи власного дослідження (проєкт).
2. Розробити форму інформованої згоди учасника дослідження.
3. Скласти план захисту персональних даних у дослідженні.

**Семінар 8 (Тема 8, 2 год.). Етика публікацій, ШІ та відкрита наука**

Питання для обговорення:

1. Етика наукових публікацій: критерії авторства та конфлікт інтересів.
2. Недоброчесні практики публікування: хижацькі видання.
3. Відповідальне використання генеративного штучного інтелекту в науці.
4. Відкрита наука як засада доброчесності та відтворюваності.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати кейс спірного авторства та запропонувати рішення.
2. Скласти правила прозорого декларування використання ШІ у дослідженні.
3. Презентувати та захистити ІНДЗ (аналітичний огляд / аналіз кейсу).

**2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів**

Самостійна робота (60 год.) є провідною формою навчальної діяльності аспіранта й забезпечує поглиблене опанування дисципліни та формування етичної й дослідницької культури. Основними видами самостійної роботи є: опрацювання лекційного матеріалу й рекомендованих джерел (у т. ч. англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science); опрацювання етичних кодексів і нормативних документів; підготовка до практичних (семінарських) занять; підготовка есе й аналізу кейсів; виконання індивідуального науково-дослідного завдання (ІНДЗ); підготовка до модульних контрольних робіт і заліку.

**Розподіл самостійної роботи за темами**

| Тема | Зміст самостійної роботи | Год. | Форма контролю |
|---|---|---|---|

| | | | |
|---|---|---|---|
| Тема 1 | Опрацювання етичних кодексів психолога; порівняльний аналіз принципів. | 7 | Конспект, порівняння |
| Тема 2 | Розроблення форми інформованої згоди; чек-лист етичних вимог. | 8 | Проєкт, чек-лист |
| Тема 3 | Розв'язання етичної дилеми за моделлю; письмовий аналіз кейсу. | 8 | Аналіз кейсу |
| Тема 4 | Карта зон відповідальності психолога; алгоритм дій у ризиковій ситуації. | 7 | Карта, алгоритм |
| Тема 5 | Опрацювання нормативної бази доброчесності; вимоги до дисертації. | 8 | Перелік вимог |
| Тема 6 | Аналіз видів порушень; вправа з коректного цитування та перефразування. | 7 | Вправа, план |
| Тема 7 | Проєкт документів для етичної експертизи; форма згоди учасника. | 7 | Пакет документів |
| Тема 8 | Правила використання ШІ; підготовка й оформлення ІНДЗ. | 8 | Захист ІНДЗ |
| **Разом** | | **60** | |

**Індивідуальне науково-дослідне завдання (аналітичний огляд / аналіз кейсу)**

ІНДЗ — на вибір здобувача: (а) аналітичний огляд наукової літератури з проблематики етики психологічної практики, академічної доброчесності або професійної відповідальності, або (б) розгорнутий етичний аналіз кейсу з обґрунтуванням рішення (орієнтовний обсяг 12–15 сторінок; 15–20 джерел, з них не менше 5 англомовних та проіндексованих у Scopus / Web of Science). Мета — сформувати вміння здійснювати етичний аналіз та обґрунтовувати доброчесну професійну й дослідницьку поведінку.

Рекомендована структура: вступ (проблема, мета, завдання); основна частина (аналіз етичних принципів і норм; для кейсу — опис ситуації, застосування моделі прийняття рішення, аналіз альтернатив); висновки (обґрунтоване рішення / рекомендації та власна позиція); список використаних джерел за чинними вимогами.

Критерії оцінювання (до 20 балів): обґрунтованість теми та її зв'язок із професійною й дослідницькою діяльністю; повнота й актуальність джерел; коректність застосування етичних принципів і моделі рішення; аргументованість і наявність власної позиції; дотримання академічної доброчесності та правил оформлення; якість публічної презентації.

**3. Банк завдань для модульних контрольних робіт**

Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі й охоплює матеріал відповідного змістового модуля. Кожен варіант формується з тестових завдань закритої форми, завдань на відповідність та відкритих (проблемних) завдань. Оцінювання здійснюється за критеріями, наведеними в силабусі (до 20 балів за кожну МКР).

**Модульна контрольна робота 1 (змістовий модуль 1, теми 1–4)**

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Професійна етика психолога — це: а) сукупність законів; б) система норм і принципів професійної поведінки психолога; в) статистичний метод; г) навчальний план.

2. Інформована згода передбачає, що участь / робота є: а) примусовою; б) добровільною й усвідомленою після надання необхідної інформації; в) анонімною завжди; г) безоплатною для психолога.

3. Конфіденційність у роботі психолога: а) є абсолютною без винятків; б) має визначені етичні та правові межі (наприклад, загроза життю); в) не потрібна; г) стосується лише документів.

4. Принцип непашкодження (non-maleficence) означає: а) пасивність; б) уникнення завдання шкоди клієнту / досліджуваному; в) відмову від допомоги; г) підвищення оплати.

5. Межі компетентності зобов'язують психолога: а) братися за будь-яку роботу; б) працювати в межах своєї підготовки й за потреби скеровувати до інших фахівців; в) уникати навчання; г) ігнорувати супервізію.

6. Етична дилема — це ситуація, у якій: а) немає жодних норм; б) стикаються різні етичні принципи чи цінності без очевидного рішення; в) рішення завжди однозначне; г) відсутні сторони.

7. Модель прийняття етичного рішення передбачає насамперед: а) випадковий вибір; б) послідовний аналіз ситуації, норм, альтернатив і наслідків; в) відмову від рішення; г) делегування клієнту.

8. Правова відповідальність психолога настає за: а) будь-яку думку; б) порушення норм законодавства у професійній діяльності; в) участь у конференції; г) підготовку статті.

9. Скерування (referral) застосовують, коли: а) психолог хоче збільшити дохід; б) проблема виходить за межі компетентності фахівця; в) клієнт погоджується на все; г) немає інших фахівців.

10. Подвійні (множинні) стосунки у практиці розглядаються як: а) бажані; б) потенційно ризиковані, що потребують етичної уваги; в) обов'язкові; г) нейтральні.

11. Повага до гідності та прав людини належить до: а) технічних вимог; б) фундаментальних етичних принципів психолога; в) статистичних процедур; г) оформлення звіту.

12. Документування етичного рішення потрібне для: а) реклами; б) прозорості, підзвітності та захисту інтересів сторін; в) збільшення обсягу тексту; г) приховування інформації.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між етичним принципом (повага до гідності, компетентність, відповідальність, чесність) та його змістом.

2. Установіть відповідність між видом відповідальності (правова, професійна, соціальна, моральна) та її характеристикою.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте поняття, функції та принципи професійної етики психолога.

2. Схарактеризуйте етичні стандарти практичної діяльності (згода, конфіденційність, компетентність, непашкодження).

3. Опишіть модель прийняття етичного рішення на прикладі дилеми.

4. Розкрийте види професійної відповідальності психолога та межі компетентності.

5. Обґрунтуйте межі конфіденційності у роботі психолога.

**Модульна контрольна робота 2 (змістовий модуль 2, теми 5–8)**

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Академічна доброчесність — це: а) система покарань; б) сукупність етичних принципів і правил доброчесної освітньої та наукової діяльності; в) метод статистики; г) вид гранту.

2. До фундаментальних цінностей академічної доброчесності належать: а) чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність (і мужність); б) прибуток і конкуренція; в) анонімність; г) швидкість.

3. Академічний плагіат — це: а) коректне цитування; б) оприлюднення чужих результатів / текстів як власних без належного посилання; в) переклад із посиланням; г) співавторство.

4. Самоплагіат — це: а) цитування себе з посиланням; б) повторне подання власного раніше оприлюдненого тексту як нового без посилання; в) рецензування; г) редагування.

5. Фабрикація в науці — це: а) перевірка даних; б) вигадування (створення) неіснуючих даних чи результатів; в) статистичний аналіз; г) оформлення джерел.

6. Фальсифікація даних передбачає: а) точне відтворення; б) маніпулювання даними, матеріалами чи процедурами, що спотворює результати; в) відкриті дані; г) реплікацію.

7. Закон України «Про освіту» визначає: а) лише фінансування; б) поняття та види порушень академічної доброчесності й відповідальність за них; в) розклад занять; г) склад кафедр.

8. Етична експертиза дослідження за участю людей здійснюється: а) після публікації; б) до початку збору даних відповідним етичним комітетом; в) не потрібна; г) лише за скаргою.

9. Інформована згода учасника дослідження має бути: а) усною й необов'язковою; б) добровільною, поінформованою та задокументованою; в) анонімною для дослідника; г) безстроковою без права відмови.

10. Критерієм авторства наукової публікації є: а) посада; б) істотний внесок у дослідження та підготовку рукопису; в) фінансування без участі; г) знайомство з авторами.

11. Хижацькі (predatory) видання характеризуються: а) якісним рецензуванням; б) відсутністю належного рецензування та сумнівними практиками; в) високими квартилями; г) відкритим кодом.

12. Відповідальне використання генеративного ШІ в науці передбачає: а) приховування факту використання; б) прозоре декларування, критичну перевірку й збереження відповідальності автора; в) повну автоматизацію без контролю; г) відмову від перевірки.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між порушенням доброчесності (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація) та його визначенням.

2. Установіть відповідність між цінністю академічної доброчесності (чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність) та її виявом.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте цінності та принципи академічної доброчесності й нормативну базу в Україні.

2. Схарактеризуйте види порушень академічної доброчесності та способи їх запобігання.

3. Опишіть етичні вимоги до досліджень за участю людей та процедуру етичної експертизи.

4. Розкрийте засади етики наукових публікацій та критерії авторства.

5. Обґрунтуйте засади відповідального використання ШІ та відкритої науки у дослідженнях.

**4. Перелік питань до заліку**

Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру. Наведений перелік питань слугує орієнтиром для систематизації та самоперевірки знань і може використовуватися під час співбесіди за потреби уточнення підсумкової оцінки.

1. Професійна етика психолога: поняття, функції, принципи.
2. Історія становлення професійної етики психолога.
3. Етичні кодекси психолога (національні та міжнародні).
4. Принцип поваги до гідності та прав людини.
5. Інформована згода: зміст, форма, добровільність.
6. Конфіденційність та її межі.
7. Компетентність і межі компетентності психолога.
8. Принцип ненашкодження та захист благополуччя клієнта.
9. Етична дилема: поняття та типи конфліктів цінностей.
10. Моделі прийняття етичних рішень.
11. Документування етичних рішень.
12. Професійна відповідальність психолога: види.
13. Правова відповідальність у діяльності психолога.
14. Соціальна та моральна відповідальність психолога.
15. Скерування (referral) та робота в межах компетентності.
16. Подвійні (множинні) стосунки та етичні ризики.
17. Механізми професійного самоврядування та розгляду скарг.
18. Академічна доброчесність: поняття та фундаментальні цінності.
19. Нормативна база академічної доброчесності (Закон України «Про освіту», кодекси).
20. Академічна доброчесність у діяльності дослідника й викладача.
21. Культура доброчесності в академічному середовищі.
22. Академічний плагіат: види та ознаки.
23. Самоплагіат.
24. Фабрикація та фальсифікація даних і результатів.
25. Інші порушення доброчесності (списування, обман, фальшиве співавторство).
26. Інструменти виявлення та стратегії запобігання порушенням.
27. Коректне цитування, перефразування та посилання.
28. Етичні принципи досліджень за участю людей.
29. Етична експертиза (етичні комітети) та її процедура.
30. Інформована згода учасника дослідження.
31. Захист персональних даних і конфіденційність у дослідженнях.
32. Етика наукових публікацій: критерії авторства.
33. Конфлікт інтересів у науковій діяльності.
34. Недоброчесні практики публікування; хижацькі видання.

35. Відповідальне використання штучного інтелекту в науці.
36. Відкрита наука як засада доброчесності та відповідальності дослідника.